

gyánál fogva kevésbé mélyenjáró is talán. Az ismertetett, filozófiai színezetű fejezetek annál inkább azok, s ha olvasásuk kemény munkát igényel is, érdemük az, hogy gondolatokat tartalmaznak s gondolatokat ébresztenek. Ebben van épen értékük, melynek kedvéért áttanulmányozásukat a pedagógia munkásainak melegen ajánljuk.

Gyulai Ágost.

Ranschburg Pál dr.: Az emberi tévedések törvényszerűségei. A magasabb szellemi működések helyes vagy téves voltát megszabó törvényekről, ép., fogyatékos és beteg állapotokban. Budapest, 1939. Novák Rudolf kiadása, 198 l.

A nevelői tevékenység kialakítása szempontjából e lélektani mű igen sok tényt tár elénk. A magasabb szellemi tevékenységek helyes vagy téves voltát megszabó törvényszerűségeket ép., fogyatékos és beteg állapotban levő egyének eseteiben tárgyalja. Novák Rudolf könyvkiadó vállalata és orvosi szakkönyvkereskedése e mű kiadásakor nagy értékkel gyarapította gyakorlati lélektani szakirodalmunkat. Ritkán foglaltak össze tudományos érdekű kérdéseket ilyen kevés lapon ilyen világosan, mint ahogy ezt Ranschburg Pál e tíz részre osztott könyvében megvalósította.

A szerző figyelme a címben foglalt kérdéseknek igen nagy területét kutatja át és foglalja egybetartozó egészé. A könyv már átlapozásakor is meglep tartalmának rendkívül nagy gazdagságával, valamint gondos felépítettségével. Az önálló gondolatok és a lelki élet törvényszerűségeire vonatkozó felfedezéseknek nagy sokaságával találkozunk benne. A közismert »homogén gátlás« ranschburgi elméletének e munkában van megadva a legnagyobb teljességű elméleti és gyakorlati értelemben jól felhasználható magyarázata. A régi elmélet kiszélesülése és elmélyülése a szerzőt nem csábítja, nem vezet sem elfogultságra, sem könnyelmű általánosításra. Az általa felfedett törvényszerűségek mellett mindig értékeli a mások által megállapított tényeket.

Az első részben röviden a beszéddel foglalkozik, mint a lelki életnek építő, teremtő munkájával és a szó keletkezésének, fejlődésének és változásainak törvényszerűségeit állapítja meg. A szavak kialakulása nem véletlen dolog, hanem fiziológiai, élettani és lélektani törvények irányítják. Két fontos pszichofiziológiai alaptörvénye: a kvantitatív; illetőleg distributív gátlás és a kényszerű energia-gazdaságosság törvénye a homogén szóelemek egybeolvadásos gátlási törvényét fejt ki behatóan. — A második részben a beszéd gondolkodási botlásainak törvényszerűségeit sorolja fel, vagyis az elszólások, téves olvasások és elírások különféleségeit határozza meg. — A harmadik részben a nyomtatott beszéd botlásainak törvényszerűségeit kutatja, vagyis a sajtóhibák keletkezésének okait. Ugy találja, hogy a sajtóhibák okai alkati, állapoti és külső feltételekben rejlenek: a kellő időtartam, a nyugodt atmoszféra, az indulatmentesség hiánya, a hitvány korrekktúra-papíros, a nem kellő gondosságú átrevideálás, stb. A sajtóhibáknak a kinyomandó anyag szerkezetében rejlő okai több csoportot alkotnak. — A negyedik rész az olvasási és íráshibákat és azok alkati feltételeit vizsgálja a gyermek- és felnőttkorban. — Az ötödik rész az íráshibák törvényszerűségeivel foglalkozik, megállapítja:

a normális és az értelmi fogyatékos gyermekek hibáit az elemi iskolás korban és összehasonlítja e gyermekek, valamint a műveletlen felnőttek íráshibáit. — A hatodik rész azoknak a hibáknak törvényszerűségeit kutatja, amelyeket a gyermekek és ifjak másolás alkalmával követnek el. *Ez a rész a tanító és a nevelő számára különösen tanulságos.* — A hetedik rész a néma olvasás hibáival foglalkozik. — A nyolcadik rész főleg a gyógyító-nevelést érintő olvasási és íráshibák törvényszerűségeit kutatja alexiás és agraphiás gyermekek eseteinek ismertetésével kapcsolatban. Határozottan elválasztja egymástól a későbbben érők olvasásbeli gyengeségét, a fogyatékos értelműek színelleges alexiáját és bemutatja a valódi alkati szóvaktság tanulságos eseteit. — A kilencedik rész a központi idegrendszer betegségében szenvedő felnőtteknél vizsgálja a beszélés, olvasás és írás hibáit. — A tizedik rész megállapítja, hogy mi az »*Én*« szerepe a tévedésekben. Az »*Én*« a szerző szerint az energia-elosztást szabályozza; ezt a képességét a legmagasabb érszabályozó központ felett való uralma útján fejt ki. Az ösztön szerepét a hibában szintén megszabja. Szerinte az ösztönös eredetű akár kellemetlen, akár kellemes érzelmi és indulati tényezőknek elemibb és magasabbrendű gondolkodásunkban egyaránt szerepük van, már csak azáltal is, hogy a feladattól energiamentységet vonnak el. Az ösztönnel Ranschburg nem tulajdonít nagy szerepet a tévedésekben.

Nevelői tevékenységünk számára igen értékes tanulságokat vonhatunk le e mű tartalmából. Megtanulhatjuk, hogy a tévedések és hibák gyökere általános emberi törvényszerűségeken nyugszik és mindegyik szükségszerűen jön létre, különösen akkor, ha a homogenitás okozta egybeolvadás ellen nem védekezünk kellően. A tanító, a tanár jól fontolja meg, hogy egyes gyermeki tévedésekért nem lehet a gyermeket felelősségre vonni. Különösen érvényes ez akkor, ha a tanítás, valamint a tankönyvek nem kísérik meg a homogén elemek elhárítását.

Az órarend összeállításánál figyelni kell arra, hogy homogén tárgyú órák (pl. fizika, matematika, vagy szépírás, rajz, különböző nyelvórák) ne kerüljenek közvetlen egymásutáni sorrendbe.

A tankönyvekben a szerzők ügyeljenek arra, hogy a homogén tárgyú szövegeket a könyvnek egymástól távolabb eső helyére helyezték. Fel kell hívni megfelelő módon a figyelmet mind a tankönyvekben, mind pedig a magyarázatoknál a tartalom homogén voltára és különösen e homogén tartalmak különbségeit kell kiemelni. A homogén gátlás hatása ily módon csökkenthető. Különösen fontos ez hasonló matematikai tételek tanításánál (cosinus, sinus, tangens-tételek) vagy nyelvtani oktatásnál (der, die, das), stb.

Tanuljunk meg e mű kapcsán, hogy a gyermeki tévedések kiváltásánál sokszor az egyén akaratán kívül eső tényeknek, főleg a megtanulandó szövegben előforduló homogenitásnak van nagy szerepe. Ha ezt látjuk, akkor ne mindig a gyermeket vonjuk felelősségre e tévedésekért vagy hibákért, hanem a rajta kívül eső okokban találjuk meg a tévedések vagy hibák forrásait.

Tóth Zoltán.